

МЕТОДИКА ФОРМУВАННЯ ЦІННІСНОГО СТАВЛЕННЯ ДО ПРАЦІ У МОЛОДШИХ ШКОЛЯРІВ В ПРОЦЕСІ БАТЬКІВСЬКО- ВЧИТЕЛЬСЬКОЇ ВЗАЄМОДІЇ

У статті обґрунтовано важливість формування ціннісного ставлення до праці у молодших школярів. Доведено, що однією з провідних умов у зазначеному процесі є взаємодія батьків і вчителів. Окреслено особливості методики формування ціннісного ставлення до праці у молодших школярів в процесі батьківсько-вчительської взаємодії.

Формування ціннісного ставлення до праці завжди було важливим завданням навчально-виховної системи. Не втратило воно своєї актуальності і в наші дні. Адже, ставлення до праці визначає благополуччя та успішність як окремої особистості, так і країни в цілому. Відповідно до того, що формування ціннісного ставлення до праці є складовою трудового виховання особистості, останнє має величезний потенціал змісту, форм і методів, які однак, потребують удосконалення, відповідно до вимог сьогодення.

Аналіз психолого-педагогічної літератури з проблеми формування ціннісного ставлення до праці дозволяє стверджувати, що ціннісне ставлення до праці є однією з заданих об'єктивних цінностей, яка виражається в усвідомленні та переживанні праці як потреби, яка мотивує поведінку та програмує майбутнє особистості. В дослідженнях останніх років (І. Бех, К. Власенко, Н. Лебедев та ін.) виокремлено такі складові ціннісного ставлення до праці, як: усвідомлення соціальної значущості праці, розвинена потреба в трудовій активності, ініціативність, схильність до підприємництва, готовність до творчої діяльності, конкурентоспроможності й самореалізації, почуття любові до праці та відчуття задоволення від її здійснення.

Складність формування ціннісних ставлень полягає в тому, що вони з одного боку соціально обумовлені, а з іншого індивідуальні, тому що, сама людина активна в їх прийнятті. Відповідно до зазначеного, стає зрозумілим, що формування ціннісного ставлення не можливе без партнерської взаємодії педагогів, батьків та самої дитини.

Підсумовуючи погляди різних дослідників на проблему розвитку ціннісної сфери особистості і спираючись на загальноприйняту періодизацію вікового розвитку, М. Лук'яненко, доводить, що найбільш продуктивним та сенситивним періодом для розвитку цінностей є молодший шкільний вік. Саме у молодшому шкільному віці дитина інтенсивно привласнює цінності суспільства, які визначають особливості і характер відносин дитини з навколишньою дійсністю і тим самим певною мірою детермінують особливості її поведінки. Ставлення до цінностей у молодших школярів досить суб'єктивне та емоційно забарвлене, саме у них вже мають місце ті початки цінностей, ідеалів і прагнень, які виникають і розвиваються, обумовлюючи розвиток особистості [3].

В контексті зазначеного важливою для нашого дослідження є виховна модель оволодіння зростаючою особистістю духовною цінністю, запропонована І. Бехом. На думку вченого, вихованцем присвоюється лише той зміст цінності, яка одночасно супроводжується осмисленою емоцією бажання і втілюється в діяльності (вчинок Я). Лише за такого підходу виховання розгортається як процес духовної взаємодії, взаєморозуміння, глибинно-широкого спілкування, рівноправних, дружніх відносин вихователів і вихованців [1].

Отже, виховання ціннісного ставлення до праці у молодших школярів є надзвичайно складним і важливим завданням навчально-виховного процесу, а умовами його формування є усвідомлення значимості праці, емоційно-позитивне ставлення до неї, мотивація суспільно-корисної діяльності.

Формування ціннісного ставлення до праці є складовою трудового виховання особистості. Як зазначає О. Морін, трудове виховання здійснюється в процесі практично усіх форм предметно-перетворювальної діяльності учнів молодших класів в різних напрямках: виховання вміння і потреби вчитися; формування умінь і навичок, необхідних у практичній діяльності; розвиток здатності застосовувати отримані знання для вирішення практичних завдань [4]. Однак, наголосимо, що специфіка трудового

виховання полягає в тому, що воно взаємодоповнюється засобами і методами шкільного і сімейного виховання. В контексті зазначеного надзвичайно зростає роль батьківсько-вчительської взаємодії, мета якої: підвищення ефективності трудового виховання учнів молодих класів за рахунок цілеспрямованого, всебічного, узгодженого та неперервного педагогічного впливу на особистість молодшого школяра в умовах посилення співпраці між школою та сім'єю.

Але, на практиці, суб'єкти виховного процесу (батьки і вчителі) не завжди виявляють готовність до взаємодії на паритетних засадах. Окрім цього, слід додати цілий ряд проблем українських сімей (дистантність, низький матеріальний рівень, не достатній рівень педагогічної культури, розмитість ціннісних орієнтацій, невпевненість в майбутньому тощо), які негативно позначається на рівні розвитку ціннісного ставлення до праці у дітей.

Вище зазначене підтверджується результатами проведеного нами констатувального експерименту та чисельними емпіричними дослідженнями останніх років. Так, нами визначено, що приблизно у 40% учнів 2-3 класів простежується негативне ставлення до праці, яке обумовлено низьким рівнем знань про роль трудової діяльності у житті людини, та усвідомленістю необхідності і обов'язку праці, а також не достатнім усвідомленням сутності суспільної праці та її особистісної значущості. Натомість, більшість респондентів виявляють бажання працювати, періодично почувають задоволення і радість від праці, прагнуть покращити наявні трудові уміння і навички. Учні також не системно виявляють відповідальність, працелюбство, дисциплінованість, наполегливість та адекватно самооцінюють здатність досягати поставлених цілей. Дослідження особливостей організації взаємодії між педагогічним колективом і батьківською громадськістю також засвідчило, що взаємодія відбувається не систематично, опосередковано, переважно обмежується ситуативною участю батьків в нечисленних напрямках роботи з профорієнтації та трудового виховання учнів.

Замовником і організатором такої взаємодії переважно виступає учитель.

Базуючись на теоретико-практичному доробку, актуальності теми дослідження, та враховуючи результати констатувального експерименту, нами було обґрунтовано методику батьківсько-вчительської взаємодії у процесі трудового виховання молодших школярів. Доведено, що для ефективної реалізації батьківсько-вчительської взаємодії, вона має здійснюватися за чітким алгоритмом (В. Кириченко «Модель партнерських відносин навчального закладу з сім'єю»). В основі реалізації зазначеної моделі є зріла суб'єктна позиція батьків, які свідомо беруть на себе відповідальність за виховання дітей, повага до проблем сім'ї та вияв потреби у наданні допомоги в їхньому вирішенні з боку педагогів. Коло технологій у реалізації цієї моделі визначається принципами особистісно орієнтованої педагогіки [2].

Зазначений алгоритм включає конкретні етапи, кожен з яких має свої завдання, а саме: знайомство учасників взаємодії, виявлення виховних можливостей один одного (визначення спільних цінностей), визначення мети, завдань взаємодії, обговорення їх (вироблення та дотримання єдиних вимог до дітей, єдиної лінії в трудовому вихованні), вироблення і узгодження спільного плану дій, організація та здійснення взаємодії у різних формах, контроль за здійсненням взаємодії з усіх сторін, корекція цього процесу.

Відповідно до етапів взаємодії педагогічного колективу та батьківської громадськості обґрунтовано, розроблено та підібрано ряд методик, загальною метою яких є підвищення готовності батьків до активної взаємодії у процесі трудового виховання молодших школярів. Для реалізації методики обрано такі методи: традиційні (опитування, бесіди, круглі столи, семінари, лекторії, залучення батьків до навчально-виховного процесу тощо) та інноваційні (тренінги, дискусивні клуби, групи взаємопідтримки, консультативні бесіди). Визначено, що формами батьківсько-вчительської взаємодії, що стимулюють процес трудового виховання молодших школярів є індивідуальна, групова та масова робота, відповідно до змісту взаємодії.

Практична реалізація зазначеної методики дала можливість зробити висновки про її ефективність (кількісне вираження якісних змін рівнів вихованості ціннісного ставлення до праці). Вважаємо, що при впровадженні методики надзвичайне значення має вихідний рівень батьківських поглядів і переконань на трудове виховання дитини. Саме тому, учителю важливо застосовувати такі форми і методи, які мають особистісну значущість для різних батьків, та будуть максимально індивідуалізованими. На нашу думку, такими методами є тренінги, дискусивні клуби, клуби взаємопідтримки, консультації. Саме ці форми в умовах неформального спілкування дозволять батькам знайти об'єднуючі моменти у вирішенні проблемних питань, опанувати новими знаннями, переглянути власні цінності та пріоритети.

Отже, актуальним напрямком взаємодії залишається підвищення педагогічної компетентності батьків та підвищення рівня їх готовності до взаємодії зі школою на паритетних засадах. Найбільш проблематичною ділянкою співпраці з батьками є підвищення мотивації батьків учнів до дієвої взаємодії з педагогічним колективом.

Література

1. Бех І. Компонентна технологія сходження зростаючої особистості до духовних цінностей / Іван Бех // Початкова школа : наук.-метод. журн. 2018. – № 1. – С. 5-10.
2. Кириченко В. І. Організація партнерської взаємодії навчального закладу і батьків учнів / В. І. Кириченко // Теоретико-методичні проблеми виховання дітей та учнівської молоді. – 2013. – Вип. 17(1). – С. 319-326.
3. Лук'яненко М. М. Розвиток ціннісної сфери молодшого школяра / М. М. Лук'яненко // Науковий часопис Національного педагогічного університету імені М. П. Драгоманова: зб. наук. праць. – Київ : Вид-во НПУ імені М. П. Драгоманова, 2018. – Вип. 7 (52). – С. 120-126.
4. Морін О.Л. Особливості трудового виховання молодших школярів в освітньому процесі закладів загальної середньої освіти / О. Л. Морін // Особистість у просторі виховних інновацій : матеріали Всеукр. наук.-практ. конф. Ін-ту проблем виховання НАПН України за 2018 рік / [За ред. І. Д. Беха, О. М. Докукіної, Р. В. Малиношевського]. – Івано-Франківськ : НАІР, 2018. – С. 239-244